

CİNSİYET ROLLERİ VE CİNSİYET FARKLILIKLARI ARAŞTIRMASINDAN ÇIKAN YÖNTEMSEL SONUÇLAR

Prof.Dr. Zafer İLBARS

1970'ler genelde toplumsal, özeldde cinsiyet rollerindeki değişikliklerin hüküm sürdüğü bir dönemdir. Bir çok temel kurumumuzda dramatik değişimler olmuştur: Cinsiyet rolü alanında kadınlara ilişkin değişiklikler olarak kadınların işe katılımı, çalışan anne ve sayısının artımı ve aile kazancına kadın gelirinin katılımının çoğaldığını görüyoruz. Bu yönelim yasallarımızın, tutumlarımızın ve kadın yaşamının bütün yönlerini yöneten normların yeniden sınanmasını da birlikte getirmiştir.

Cinsel kimlik, tutum ve davranışlar hakkında yapılan çalışmalarda kadın ve erkeğin toplumsal rollerine yönelik davranışların aynı zamanda kişinin cinsiyetine özgü davranışlarıyla bağlantılı olduğunu savunan çalışmaların (Sosyal Antropolojik ve Sosyolojik) çoğunlukta olduğu bir dönemdir. 1970'li yılların başlarında yapılan bu çalışmalarda en sık karşılaşılan soru: "Kadın kendi terimleriyle kadın mıdır?" Simgesel olarak, kadının geleneksel tutumlarını ifade eden davranış kadın türüne özgü bir biçimde yanıtlama eğilimi gösterdiği durumlarda, feminist ve özgürlükçü tutumları destekleyen kadın davranışlarıyla karşılaştırılmıştır. Sorun, eşitlikçi tutumları sahip kadınların klişeleşmiş basma kalıp bir ikilem durumunda sanki erkekmiş gibi davranıp davranmadığı sorusudur. Toplumsal rollere yönelik eşitlikçi tutumları ifade etmeyle cinsiyete ilişkin davranışlarda, bir kişinin toplumsal düzenine ters düşen biçimlerde davranması arasındaki ilişkiyi sunan kuramsal mantık kesin değildir.

Cinsiyet rolleri ve toplumsal değişiklik alanındaki araştırmalar genellikle değer yüklü ya da, politik biçimde motive edilmiş gibi görünmektedir. Bu görünüm araştırmacıları sordukları soruları ve bunlara verilen yanıtları değerlendirirken kullanacakları yöntemin seçiminde net olmaya ve olası güçlüklerin çözümünde yeni perspektiflere yönelmeye zorlanmaktadır. Örneğin; burada incelemeye değer olan ne var? Ne çeşit ölçümler yapabiliriz? Gözlemlenen ilgili olarak ne tür kural ya da kurallar hipotez edebiliriz. Değişim olgusunun "zaman", "mekan", "gözlem" gibi en

temel kavramlarından yola çıkarak gözlemlenen fenomenin perspektifdeki, yöntemdeki ya da amaçtaki değişimle açıklanabilen çok yönlü doğruları varsayarak işe başlarsak tüm bunlar araştırmanın odağını ve araştırmacının amacını netleştirir.

Cinsiyet rolleri üzerine araştırma yapan Sosyal Antropologlar:

- a) Araştırma soruları ve veri analizi planlarını,
- b) Verinin yapısını ve sınırlarını,
- c) Çok değişkenli istatistik tekniklerini,

uygulamalıdır. Çok değişik istatistik analizleriyle araştırma problemini bağdaştırırken zorluklar ve başarısızlıklar yaşayabilirler. Bu başarısızlıklar sadece cinsiyet rolleri araştırmaları için değil yaratıcı ve elastik düşüncenin heyecan verici yeni bir araştırma türü (projesi) hazırladığımızda ya da eski sorunların kavramlaştırılması söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Burada sorduğumuz sorularla ortaya koyduğumuz sorular arasındaki açıklığı kapatmak için veri analizi olasılıkları üzerinde durmamız gerekir. Verilerin analizi stratejisi için ilk basamak bir ön plan hazırlamaktır. İstatistiksel analizin araştırma sorularına uydurulması için, ikisini birlikte düşünmemiz ve bunların birbirine bağlılıklarını fark etmemiz gerekir. Bu karşılıklı geçiş önden giden ve bize yeni verilen toplamamızda ya da var olan veriler için araştırmamız da rehberlik yapar. Dikkatli ön planlama çabalarına karşın, topladığımız veriler genellikle karışık bir yığındır, eksiktir. Toplumsal gerçeklikten uzak tahminlerdir. Bundan sonra gelen aşamalar verileri çoklu değişken istatistikler analizine hazırlamaktır. İşte bu aşamada bir istatistik uzmanına gereksinimimiz vardır. Çok değişkenli veri analizi için genellikle kullanılan istatistik teknikleri oldukça iyi geliştirilmiş kuramsal modellere dayanmaktadır. Veri toplamadan önce bir istatistikçiye danışmak bizi fazla matematik modellerin oluşumundan korur.

Cinsiyet farklılıklarıyla ilgili araştırmalardan elde edilen yöntemsel sonuçların ilki "Farklılık" kavramının ortaya çıkardığı sorundur. Bu fark bireyleri ya da grupları birbirinden ayıran zıtlığı ifade etmektedir. Konuyla ilgili bir diğer yöntemsel sonuç da, farklılığa ilişkin etkilerin çapı hakkında verilmiş olan bilgilerin yetersiz oluşudur. Cinsiyet farklılıklarıyla ilgili sonuçların çıkartılmasındaki olumlu bulgulara yönelik eğilimler ve peşin hükümler cinsiyetteki farklarla, cinsiyet farkları arasındaki çelişkiler, cinsiyetle ilgili farklılıkların; kalıtım ya da yaradılıştan kazanılmış farklılıklarla ilgili kavramlar olduğunu farz ve kabul etmek cinsiyetle ilgili genelleştirmelerin yapıldığı tipik konular hakkında sınırlı ve yanlış bilgilere güvenmek ve cinslerin karşılaştırılmasını güçleştiren ve cinslerin ve cinsle ilgili değişkenlerin sayısı gibi hususlardır.

Cinsiyetli ilgili araştırmalarda karşılaşılan genel bir sorunda, cinsiyetle kamaşıklaşan birçok değişkendir. Cinsiyetle karştırılan değişkenlerin sayısı azaldıkça, cinsle ilgili değişim oranı da azalacaktır. Böylece paradoksal olarak "cinsiyet" hakkında yapılan araştırmalar ne kadar başarılıysa; faydalanılabilecek cinsiyet de o kadar azdır." gibi değişik bir yorum ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet farklılıklarına ilişkin bulguların "bi-reyler arasındaki farkları, hatta değişkenleri olarak kabul eden" görüşün değişimine yol açmıştır. Bu noktadan hareketle bilimsel gayretimizi artık bu değişkenlerin araştırılmasına yoğunlaştırmamızın zamanı geldiği kanısındayım.

KAYNAKÇA

- Acker, J. *Issues in the sociological study of women's work*, Stromberg and S. Harkness Mayfield, 1978.
- Beere, C. *Women and women's issues*, New York Jossey, bass 1979.
- İlbars, Zafer. *Türkiye de geleneksel kadın rolleri*, Millelelerarası Trk Folklor Kongresi, Cilt 4, 1987.
- Parlee, M. *Issues of construct vali dity in sex roles and social change*, Washington D.C. National insitale of Education 1981.
- Wollms, L. *Research methods in the Social and behavioral sciences* Iowa state univ press, 1982.

